అమ్మవారి నవ్వు

కేతు విశ్వనాథరెడ్డి

కార్తీకపు చలిగాలులు వీస్తున్నాయి. ఆకాశంలోని మబ్బుల రంగులు క్షణక్షణానికీ కదలికల్లో మారిపోతున్నాయి. దిశాంతరాళంలో తెలిమబ్బులు సంపెంగలూ, బియ్యం, మల్లెల్లాగున్నాయి.

ఊదా మబ్బులు డిసెంబరు పూలలాగున్నాయి. ఎరుపు డాలు, పసుపు డాలు మబ్బులు కుంకుమ చెండు మల్లెల్లాగా ఉన్నాయి. ఆకాశం కింది రకరకాల మొక్కలు గాలికి కదిలి ఊగు తున్నాయి. ఆ కదలికలో పూల విడివిడి రంగులు కలుస్తున్న కదంబ వర్ణం వుంది.

పూలకయ్యల పక్క, వేరొక కయ్యలో వేసిన పుదీన, మాచుపత్రి, మరువం, దవనం, కంగమొగ్గెర పచ్చపచ్చగా మంద్ర వాసనల్ని వెదజల్లుతూ, పువ్వుల చీరకు పచ్చటి కొంగులా ఉన్నాయి. గడ్డిపూలు తమ బూడిద రంగు ఎక్కడా అని ఆకాశం మబ్బుల్లో వెదుకుతూ, అటూ ఇటూ కదులుతున్నాయి.

ఆకాశంలో కదలిపోతున్న మబ్బుల్ని చూస్తూ, పూలతోటల సువాసనల గాలుల్ని పీలుస్తూ, నలు దిక్కుల్నీ పరికిస్తూ, ఇంకా వేడెక్కని సూర్యుని కింద గట్టు మీద జాగ్రత్తగా అడుగులు వేస్తూ వస్తున్న శంకర రెడ్డిని, పూలతోటలో ఉన్న జాఫర్ కొంత దూరాన్నుంచే గుర్తించాడు. ఆ పంచెకట్టునూ నడకనూ గుర్తించి,

"ఓయ్ శంకరన్నా! ఇట్లా... ఇట్లా రా తిన్నంగ," అని బిగ్గరగా పిలిచాడు.

శంకరరెడ్డి ఆదరాబాదరా అడుగులు వేశాడు. ఉల్లాసంతో జాఫర్ ఉండే సంపెంగల కయ్యలోకి అడుగు పెట్టాడు. కుడిభుజం మీది పైపంచెను సరిచేసుకుంటూ సరదాగా అన్నాడు "జాఫరూ! నీ అదృష్టమే అదృష్టం. పూలతోటలో నువ్వెట్లా కన్పిస్తుండావో చెప్పేదా? ఏపుగా ఎదిగిన రెండు దోసిళ్ల వెడల్పుండే సన్‌ఫ్లవర్ మాదిరుండావు."

"అబ్బో! నువ్వో అన్నా! ఇదుగో ఆకుపచ్చ అంచు తెల్లటి పంచెలో గన్నేరు పువ్వు మాదిరి ఉండావు," జాఫర్ నవ్వుతూ పొగిడాడు, మాటల్లో పోటీపడుతూ.

"జాఫరూ! పొగడ్తలోనన్నా నీ తోటలోని ఏ పువ్వుతోనో పోల్చగూడదా?" శంకరరెడ్డి చెణికాడు.

"శంకరన్నా! నిన్ను ఈశ్వరుడికి ఇష్టమైన పువ్వుతో పోల్చినా, నువ్వేమో మన వెలిభూముల రైతుల మాదిరి నన్ను పంటపువ్వుతో పోల్చినావు. సరికి సరా?"

"నువ్వేమీ మారలేదు జాఫరూ! మా దేవుళ్లూ, వాళ్ల ఇష్టాలూ కూడా నీకు తెలుసు," శంకరరెడ్డి బిగ్గరగా నవ్వాడు. శంకరరెడ్డి నవ్వుతో జాఫర్ జత కలిపాడు. "మరిచినా మరిచినా," అంటూ జాఫర్ చేతులు బార్లా చాపాడు. శంకరరెడ్డికి నవ్వు వచ్చింది. తానూ రెండు చేతులూ చాచాడు. ఒకరినొకరు మూడుసార్లు గుండెలు హత్తుకున్నారు.

జాఫర్ కుశల ప్రశ్నలు వేశాడు. "శంకరన్నా! వదిన బాగుందా? నీ కొడుకు, వాడి పేరేమి... ఆ హరీశ్వర్ బాగున్నాడా? ఇంజనీరింగు పూర్తి అయి ఉండాలే. అమెరికాకు పోవాలని ఉండాడా? ఉద్యోగంలో చేరినాడా? పెద్దమ్మ ఈశ్వరమ్మ బాగుందా? ఈమధ్య పెదనాయన కాలం చేసినాడని విన్నా. నందలూరు స్కూల్లో టెన్త్‌లో మన క్లాస్‌మేట్ సుబ్బానాయుడు చెప్పినాడు ఆ సంగతి. నేనేమీ పరాయివాడినా? మరీ దూరాభారం

లో ఉండానా? చెప్పి పంపకపోతే పాయలే. దివసానికి రమ్మని ఒక కార్డుముక్క వెయ్యకూడదా? పెదనాయన, మా నాయన ఒకరికొకరు ప్రాణం ఇచ్చుకునేవాళ్లని నీకు తెలీదా? మనిద్దరి మాదిరే వాళ్లు, మా నాయన చచ్చి పోయినాక రోజులు బాగుండకపోయి, నువ్వు వద్దం టున్నా ఈ పక్కలకు, ఈ పల్లెకు వచ్చినాం. మా అత్తా, మామా పోరు పెడితే. మన ఊరు వదిలి ఇక్కడ కొచ్చి అయిదేండ్లయింది,'' జాఫర్ నిట్టూర్చాడు.

జాఫర్ ప్రతి మాటను గురించి ఆలోచిస్తున్న శంకరరెడ్డి ఉక్కిరిబిక్కిరయ్యాడు. ''అంతా బాగుం డారు. నాయన సంగతి తెలపకపోవడం తప్పే,'' అని ఒప్పుకున్నాడు. ''కొడుకుకు స్టూడెంట్ వీసా రాలేదు. సివిల్ చేసి, ఏడాది కంప్యూటరు కోర్సులు చేసి హెచ్1బి అనేసరికి అమెరికాలో అవకాశాలు సన్నగిల్లినాయి. ఇప్పుడు కెనడా ప్రయత్నాల్లో, ఆ దిగులులో ఇప్పుడు...'' చెప్పలేకపోయాడు.

ఆ క్షణానికి కడుపులో రాని ఉత్సాహాన్ని పైకి తెచ్చుకొని కుశల ప్రశ్నలు వేశాడు. ''మా మరదలు జరీనా ఎట్లా ఉంది? ముసలమ్మ బాగుందా? ఆడ పిల్లోళ్లు ముగ్గురి పెండిండ్లు చేసినావు. కూతుర్లూ, అల్లుళ్లూ సౌదీలో సుఖంగా ఉన్నారా? ఆ రకంగా నువ్వు అదృష్టవంతుడివి.''

''శంకరన్నా! ఎవరి బతుకులు వాళ్లవి. ఎవరి నసీబులు వాళ్లవి,'' జాఫర్ గొంతు వణికింది.

ఆ కలవరపాటును శంకరరెడ్డి గుర్తించి ఆత్రంగా అడిగాడు. ''ఏంది అట్లా మాట్లాడతావు? ఏమైంది?''

జాఫర్ మాట మార్చాడు. ''ముందు నువ్వింత హఠాత్తుగా వచ్చిన సంగతి చెప్పు. రెండేండ్లయింది మనం కలవక. మీ ఊర్లో మల్లా కొత్త గలాటాలేమన్నా నెత్తికి చుట్టుకున్నాయా? నేను నా మనుషుల్ని తీసుకు రావాల్నా? నీ కోసం ఏం చెయ్యాలన్నా సరే చేస్తా...''

జాఫర్ ప్రేమకు శంకరరెడ్డి చలించిపోయాడు. కొన్ని నిమిషాలు గతంలోకి జారుకున్నాడు.

పదేళ్ల కిందట, తన తండ్రి మీద నాటుబాంబు లతో, వేటకొడవండ్లతో జరగబోయిన దాడిని పసిగట్టి, చాకచక్యంగా జాఫర్ తండ్రి ఇమాం తప్పించినాడు. అప్పుడు విన్న దృశ్యాలు శంకరరెడ్డి మనసులో కది లాయి. ఇమాంసాబు బొడ్డులో దాచుకున్న నాటు పిస్తోలుతో తన తండ్రిని ప్రమాదాన్నుంచి ధైర్యంగా తప్పించినాడని అప్పట్లో జనం చెప్పుకున్నారు. తన తండ్రే ఊర్లో కక్షలూ కార్పణ్యాలూ ఎందుకని ఎదుటి పార్టీవాళ్లతో రాజీ అయింది గుర్తుకొచ్చింది. ఈ పదేండ్లలో గ్రామ రాజకీయాలు మారినాయి. కాలం మారిపోయింది. ఇమాం సాబు చనిపోయినాడు. జాఫర్ కుటుంబంతో రాజంపేట పక్కల పల్లె చేరినాడు. కొత్త రకం బతుకుతెరువు వెతుక్కుంటూ...

''ఏంది శంకరన్నా! ఆలోచనలో పడినావు. నేనడి గిందానికి చెప్పు?''

''అదేం కాదు జాఫర్. ఊర్లో ఏ గలాటాలూ లేవు. ఇక్కడికి మా చిన్నాయన కూతురు పెండ్లి విషయంగా వచ్చినా.''

''ఏ చిన్నాయనా? నారదుడు చిన్నాయనా? రేడియో చిన్నాయనా?''

జాఫర్ ప్రశ్నకు శంకరరెడ్డికి తెగ నవ్వు వచ్చింది. తన తండ్రి హయాంలో తంటాలు పెట్టి, తమాషా చూసే చిన్నాయనను నారదుడనీ, అక్కడి ఇక్కడి వార్తలు చేరవేసే చిన్నాయనను రేడియో అనీ నలువురూ చాటుగా అనుకుంటున్నది జాఫర్ కింకా గుర్తుందన్నమాట. ''కాదులే, కాదులే,'' అంటూ శంకర రెడ్డి పొర్లిపొర్లి నవ్వాడు.

''ఇంకెవరు?'' జాఫర్ గుర్తు తెచ్చుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూ అన్నాడు.

''మా నాలుగో అబ్బ హుసేన్‌రెడ్డి- నీకు జ్ఞాపకమే గదా! మా జేజి పక్కీరమ్మ జ్ఞాపకం ఉందా? వాళ్ల రెండో కొడుకు, వెంకటస్వామిరెడ్డి. ఆయన కూతురు పెండ్లి.''

''చంపినావు పో! ఆయన తెలీకేమి? మనకు వయసు వచ్చేసరికే కర్ణాటక వైపు కాంట్రాక్టులకు పోయి నాడు. ఆయనేనా? ముందు కాంగ్రెస్‌లో ఉన్నాడు. తర్వాత తెలుగుదేశంలో చేరినాడు. ఇప్పుడు సంగతి...''

''అవు. ఆయనేలే. మన కుటుంబానికి ఏదో ఒక సాయం చేస్తానే ఉండాడు. ఇప్పుడు మండలాధ్యక్షుడు. మంచి పలుకుబడి సంపాదించుకున్నాడు. ఆయన కూతురు పెండ్లి. ముప్పయి లక్షల కట్నమిస్తున్నాడు. తెలంగాణ సంబంధం. వరంగల్ పక్క పల్లె వాళ్లది. పిల్లోడు అమెరికాలో ఉన్నాడు. మన పిల్ల ఇంజనీరే గదా...''

''ఆ సంగతులు గొప్పగా చెప్తా ఉండావు. ఇంతకూ నేనూ, నువ్వూ చెయ్యాల్సింది ఏం ఉంది?'' జాఫర్ అసహనంగా అడిగాడు.

''పెండ్లి పనులు కొన్ని నా వంతు. వాటిల్లో నువ్వు చేసే పని ముఖ్యమైంది. ఈమధ్య ఒక సెట్టిగారి పెండ్లికీ, ఇంకా ఎవరివో పెద్దాసాముల పెండ్లిండ్లకూ

నేను పోయినాలే. ఆ పెండ్లి మంటపాలు ఎవరు కట్టినారని అడిగినా. 'పూల జాఫరు' పేరూ, ఊరూ చెప్పినారు. మనోడే అని తెగ సంతోషపడినా. ఇప్పుడు నేనొచ్చినా, ఆ పని నెత్తిమీద వేసుకొని, నీతోనే చెయ్యించాలని.''

జాఫర్ ఆ మాటలకు పొంగిపోయాడు.

''పెండ్లి మంటపం, హాలు, బయట అలంకరణ అంతా నీ చేతుల మీదనే సాగాల. చూసి నోళ్లు అదిరిపోవాల. వెంకటస్వామిరెడ్డికి మన కథంతా చెప్పలేదులే. పెండ్లిలో దిమ్మ తిరిగిపోయేటట్లు చేద్దామని, చేస్తామని...''

''పెండ్లెప్పుడు?''

''వారం రోజులుంది. నవంబరు 24.''

''ఎక్కడ?''

''నువ్వు నీ పనితనం చూపినచోటే, కడపలో,'' శంకరరెడ్డి కొంటెగా నవ్వాడు.

''టి.టి.డి కల్యాణమండపంలోనా?''

''అవు.''

''వారంరోజులు ముందు చెప్పి బతికించావు. రాజంపేట, కడప, తిరుపతి మార్కెట్లు గిట్టుబాటుగాక ఏకంగా హైదరాబాదుకు పూలు పంపుతున్నాం ఈమధ్యన. ఎక్కువగా సంపెంగల్నీ, వాళ్లు బంతిపూలనే చెండుమల్లెల్నీ, చామంతుల్నీ. మరువం, దవనం సరే అనుకో. ఈ సీజన్లో సంపెంగలకు గిరాకీ వచ్చింది.''

''ఎంత పలుకుతున్నాయి?''

''ఈవారంలో కిలో పదిరూపాయలు. రేపటి మాపటి కోతలకు ఏ రేటుంటుందో తెలియదు. అల్లాకూ తెలియదు. రాముడికీ తెలియదు.''

జాఫర్ హాస్యదృష్టిని శంకరరెడ్డి పట్టించుకోలేదు. నీరసంగా అన్నాడు, ''మా కాయగూరల కన్నా నీ పూలే నయం. ఆ మాటకొస్తే కొన్ని మిగతా పంటల కన్నా కూడా. మొన్న టమోటాలు పది కేజీల గంప ఒకటికి నాలుగు రూపాయలకమ్మినా.''

''శంకరన్నా! ఈ రోజులు మీవీ కావు, మావీ కావు. దబాయించి, 'ధర ఇంతే, సరుకు ఇస్తే ఇవ్వు. లేకపోతే నీ చావు నువ్వు చావు!' అనే గుత్త మొత్తంగా కొనేవాళ్ల రోజులు. ఈ గవర్నమెంటుకు రోడ్లు ముఖ్యం. మనం కాదు. ఎవడి చేతిలో ఏ చక్రముందో చచ్చినా అర్థం కాదు.''

''నీ చేతిలో చక్రం లేదా? రైతులందరి దగ్గరా కొని పంపవా?''

''శంకరన్నా! నేను పూల ఎగుమతిదారున్నే. నా పూలకొక ధరా, రైతుల పూలకొక ధరా కట్టలేనన్నా. పూల అమ్మకాల పట్టీలు నావీ, వాళ్లవీ రైతుల ముందు పెట్టడం నా మతం. సాయం చేసినందుకు రైతులు ఎంత ఇస్తే అంత తీసుకుంటాను. ఈ సాయం చెయ్యబట్టే ఈ భూమి గుత్తకు దొరికింది...''

''కమీషనా?''

''ఆ పేరుతో పిలవద్దు. చేతికి చేతి సాయం. మాటకు మాట సాయం. నాకేదన్నా మిగిలేది పెండ్లిండ్ల సీజన్లోనే. ఈ పెండ్లి మండపాల పనిలో అదీ పెద్దా సాముల పెండ్లిండ్లు అయితేనే. మిగతా పూలల్లో మిగిలేది పెట్టుబడులకూ, గుత్తలకూ, కూలీలకూ, మా ముగ్గురి తిండికీ. పూల బతుకు ఒకటి రెండు రోజులే గదా?''

'జాఫర్ ఏమీ మారలేదు. తాను నొప్పించే ప్రశ్నలు వేసినాడేమో!' అని శంకరరెడ్డి అనుకున్నాడు. కొన్ని క్షణాలు మౌనం వహించాడు.

శంకరరెడ్డి భుజం తట్టి జాఫర్ అన్నాడు, ''ఇంటికి పోదాం పద.''

''జరీనానూ, ముసలమ్మనూ చూసి రెండు గంటల బస్సుకు పోతా. వచ్చేటప్పుడు బస్సు కండక్టరు చెప్పినాడు. రెండు గంటలకు తిరుగు బస్సు ఒకటి వుందని.''

''ఈ రాత్రికి ఉండు శంకరన్నా. పగటిపూట నీతో కలసి భోంచేయలేను,'' జాఫర్ ఉమ్మిని మింగుతూ అన్నాడు.

''జాఫరూ! నీ ప్రేమ తెలీదా? నీ దర్బారు తెలీదా? రాత్రికి కోడి అంటావు. దొరికితే మాంసం అంటావు. పలావు అంటావు. ఖైమా ఉండాలంటావు. నాయనా! కడపలో నాకు అర్జంటు పని ఉంది. నన్నొదులు. ఇంట్లోవాళ్లు గొడవ పెడుతుంటే కార్తీకమాసంలో నీచు వద్దు లెమ్మనుకున్నా.''

''ఏం మతాలో, ఏం పండగలో, ఏం మాసాలో ఏమో? తినే తిండిలో పితలాటకాలున్నాయి.'' జాఫర్ మాటలో ఏదో అసంతృప్తి ధ్వనించింది. జాఫర్ పక్క తోటలోని కనకాంబరాలను కోస్తున్న మహిళలవైపు చూస్తూ శంకరరెడ్డి, జాఫర్ మాటల్ని పట్టించుకోలేదు.

తోటలు దాటి, ఊరుకు వెళ్లే రోడ్డు చేరారు ఇద్దరూ. జాఫర్ జేబులోంచి అల్లిక టోపీ తీసుకుని తలకు పెట్టుకున్నాడు. శంకరరెడ్డి ఆశ్చర్యంగా జాఫర్ తల వైపు చూస్తూ, ''ఇది ఇంతకు ముందు అలవాటు లేదే?'' అని అడిగాడు.

"ఇదా? ఈ ఏడాదిగా అప్పుడప్పుడు ఈ పూలపని మీద హైదరాబాదు పోతున్నా. మొదటిసారి పోయి నప్పుడు ఈ టోపీ గీపీ లేదు. రైతు మాదిరిపోతి. గడ్డమూ లేకపోయె. నాకొచ్చే ఉర్దూ మన కడపది. నా ఉర్దూ, నా యాసా విని పగలబడి నవ్వినారు ఆ హైదరా బాదోళ్లు. 'నువ్వు ముసల్మానువు కాదు పో,' అన్నారు హైదరాబాదు పూల వ్యాపారస్థులు. 'నేను ముస్లిమునే. అయితే ఏం చెయ్యాల?' అన్నాను. టోపీ అన్నా పెట్టుకో అన్నారు. ఇది జాఫర్ టోపీ కథ." జాఫర్ చెప్పిన తీరుకు శంకరరెడ్డి పగలబడి నవ్వాడు.

"మరి ఇప్పుడెందుకు ఆ టోపీ? పెద్దగా ఎండ కూడా లేదే. ఇది హైదరాబాదూ కాదు," శంకరరెడ్డి జాఫర్‌ను ఆట పట్టించడానికి అన్నట్లు అడిగాడు. జాఫర్ ఇల్లు రావడంతో శంకరరెడ్డికి జాఫర్ నుంచి సమాధానం రాలేదు.

జాఫర్ ఇంట్లో జరీనా, ముసలమ్మ చూపిన ఆపేక్షలు చూసి శంకరరెడ్డి ఉప్పొంగిపోయాడు. జరీనా ముందు కాళ్లకు నీళ్లిచ్చింది. కుర్చీ వేసింది.

మంచినీళ్ల లోటా అందిస్తూ జరీనా అడిగింది. "బావా! అందరూ బాగున్నారా? అక్క, పిల్లలు..."

జాఫర్ జేజి (నాయనమ్మ) బోసినోటితో కుశల ప్రశ్నలు వేసింది. పాతకాలం సంగతులు ఎత్తుకుంది.

"శంకరయ్యా! మన ఊర్లో మేమున్నప్పటి ఆ రోజులు రమ్మంటే ఇప్పుడొస్తాయా? జాఫర్ అబ్బకు మీ అబ్బ (తండ్రి తండ్రి) ఆ ఫకీరు మాన్యం అయిదెకరాలు ఇప్పించె, దర్గా పూజలు చేసుకొమ్మని. ఆ ఫకీరు మాన్యా నికి తగాదా వచ్చె. అది ఆంజనేయుడి మాన్యమని కరణమయ్య పుల్లలు బెట్టె. రెడ్డి (గ్రామ మునసబు) తోడాయె. అసలు కడుపు కుట్టు వేరు. మీ అబ్బ, జాఫర్ అబ్బ దోస్తీ చూసి వాళ్లకు కన్నుగుట్టింది. దానికితోడు ఒకమారు కరణమయ్య తన బూమి దున్నడానికి ఎద్దుల్ని రమ్మనె. మీ బూమిలో దున్నకం పూర్తయిందాకా రానని జాఫర్ అబ్బ. ఇంకొకసారి వామి వెయ్యడానికి రెడ్డి పిలిచె. మీ వామి పని ఉందని చెప్పె జాఫర్ అబ్బ. కరణమయ్య సైతాను. రెడ్డి మాదర్చోడు. పంచాయితి పెట్టిరి. పితలాటకం చేసిరి. కరణం బూమిని లాక్కునె. ఆంజనేయుడి గుడిలో దీపం పెట్టకపాయె. మీ అబ్బో, జాఫర్ అబ్బో వాళ్లు బతికినన్నాళ్లూ దీపం పెట్టిరి..."

"దాదెమ్మా! యాభై ఏండ్లనాటి ఊసులెందుకు?" జాఫర్ అడ్డు తగిలాడు.

"చెప్పనీలే జాఫరూ. కడుపుమంట ఒకంతట ఆరేది కాకపాయె," శంకరరెడ్డి ప్రోత్సహించినట్లయింది. ముసలమ్మ పాత చరిత్రను తవ్విపోయడానికి మళ్లీ మొదలుపెట్టింది.

"బూమి పాయె. జాఫర్ అబ్బ కాలం చేసె. మీ అబ్బా కాలం చేసె. మీ నాయనా, జాఫర్ నాయనా అన్న దమ్ముల మాదిరి బతికిరి. మీరిద్దరూ అన్నదమ్ముల మాదిరే పెరిగిరి. కరువులొచ్చె. కాటకాలొచ్చె. కచ్చె లొచ్చె... ఇక్కడికి చేరుకుంటిమి..."

"ఇక చాల్లే దాదెమ్మా! శంకరన్న అన్నం తిని బస్సుకు పోవాల," అని జాఫర్ అనటంతో ముసలమ్మ ఆగి, ఆకువక్కా సున్నం వేసి పక్క రోలులో దంచు కోవడం మొదలుపెట్టింది.

"సేమ్యా పాయసం చేస్తా బావా, నీకిష్టం," జరీనా నవ్వుతూ వంటగదిలోకి వెళ్లింది.

"శంకరన్నా! పదైదు నిమిషాల్లో ఇక్కడుంటా. ఏమనుకోకు. ఈలోగా వంట పూర్తవుతుంది. పప్పన్న మేలే. మసీదుకు వెళ్లి నమాజు చేసొస్తా."

"నమాజా? ఈ పల్లెల్లో మసీదుందా?" శంకరరెడ్డి ప్రశ్నలకు జాఫర్ ఇబ్బందిపడ్డాడు.

"ఆఁ, కువాయిట్, సౌదీ చందాల్తో ఈమధ్య మసీదు కట్టినారులే. పోటీల్లో పల్లెజనం పడడంతో, ఒక కొత్త గుడి, చర్చి కూడా వచ్చినాయి. రంజాన్ రోజుల్లో నన్నా మసీదుకు రమ్మని సాటి ముస్లిం ముసలోళ్లు, కుర్రాళ్ల రంపు. మీ నాయనా, మా నాయనా చిన్నప్పుడు మనిద్దర్నీ దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని వేమన పద్యాలు నేర్పి నారు, గుర్తుందా? మా నాయన ఎన్నోసార్లు ఈ పద్యం చదివేవాడు.

పసుల వన్నెవేరు పాలేక వర్ణమౌ
పుష్పజాతి వేరు పూజ ఒకటె
దర్శనములు వేరు దైవంబు ఒక్కడె
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

ఈ పద్యం ఇప్పుడు గుర్తుందా?"

శంకరరెడ్డి హాస్యధోరణిలో అందుకున్నాడు.

"మీ నాయన నేర్పించిన ఆ పద్యం గుర్తుంది. 'ఒరె ఈ పద్యం కూడా నీ కొడుకూ, శంకరుడూ నేర్చు కోవాల,' అని మా నాయన చెప్పిన పద్యం నీకు గుర్తుందా? అదే...

మక్కకు జననేల? మగుడ తా రానేల?
ఏకమైన కర్త యిందు లేడో
అన్నిట పరిపూర్ణుడల్లా మహమ్మదు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!"

ఇద్దరూ పద్యాలు పాడి నవ్వుకుంటుంటే, ముస లమ్మ బోసినోటితో మరీమరీ నవ్వింది.

జాఫర్ నవ్వుకుంటూనే బయటికి వెళ్లాడు. జరీనా పెరడులోకి వెళ్లడాన్ని ముసలమ్మ గమనించింది. హీనస్వరంతో అంది. "శంకరయ్యా! జాఫరుకు చిన్న కూతురుదే పెద్ద దిగులైపోయింది" ముసలమ్మ కొంగుతో కళ్లు ఒత్తుకుంది.

"మంచి సమ్మందమని సిద్దోటానికిస్తిమి. వాడు సౌదీకి తీసుకుపోయినాడు. బాగుండారని మురిసి పోతాంటే, ఆర్నెల్లకే తలాఖ్ ఇచ్చినాడు. ఒకర్నో ఇద్దర్నో కట్టుకున్నాడంట! ఆ బిడ్డ ఏమైందో, ఎక్కడుందో తెల్దు. రెండేండ్లయింది. అజాపజా లేదు," ముసలమ్మ విన్పించీ విన్పించనట్లు రోదించసాగింది. జరీనా అలికిడి వినడంతోనే మాటలు ఆపింది.

ఆ పెళ్లి సంబంధం ఖాయం చేసినప్పుడు తాను కూడా ఉన్నాడు. ఎంత అందమైన పిల్లో రజియా! ఆ పిల్ల నవ్వు ప్రత్యేకంగా ఉండేది. కష్టాలు ఎందుకు చుట్టుకుంటాయో, మంచి మనుషులకు కూడా! హరీశ్వర్‌తో తనకు బాధలు. వాడికి తలకాయ చెడిపోతాంది. ఉద్యోగం లేదు. రెండు లక్షలకు పైగా వాడి చదువులకు ఖర్చయింది. మూడు లక్షలు అప్పుంది. వెంకటస్వామిరెడ్డి, 'ఏదో ఒకటి చేస్తాం చేస్తాం,' అంటున్నాడు. తన బాధలు తనకున్నాయి. పెండ్లి పనులు నెత్తికెత్తుకోవడం అందుకే.

శంకరరెడ్డి తనలోకి జారుకున్నాడు.

జాఫర్ వచ్చీరావటంతోనే, జరీనా దస్తర్ పరిచింది. శంకరరెడ్డికి భోజనం ఏర్పాటుచేసింది. జాఫర్ ఎదురుగా కూర్చొని, "తిను, తిను. పాయసం ఇంకొంచెం..." అంటూ బలవంతం చేశాడు. జరీనా నవ్వుతూ శంకరరెడ్డికి మారు వడ్డించింది.

"జాఫర్, అమ్మా జరీనా, కడుపు నిండిపోయింది. జాఫర్‌ది ఉపవాసం. నాది కడుపు నిండిన భోజనం."

"రాత్రికి ఉండి రేప్పొద్దున పోవచ్చు గదా బావా!"

"రాత్రికి ఉంటే నీ మగడి దెబ్బకు మూడు రోజులు ఇక్కడే ఉండిపోవలసి వస్తుంది, ఆయాసానికి తట్టుకోలేక. పనుంది. పోవాలలే అమ్మా, వస్తానమ్మా, వస్తాను జేజీ," అంటూ బయలుదేరాడు.

చెప్పులు వేసుకుంటూ జాఫర్ వైపు తిరిగి అన్నాడు, "ఇరవైమూడో తేదీ మధ్యాన్నానికే పూలతో, నీ మనుషుల్తో కడప చేరుకో. ఆ టైంకు నేను నిన్ను కల్యాణమండపంలో కలుస్తా. ఇరవై నాలుగు పెండ్లి. నువ్వు ఏం పూలు, ఏం ఆకులు గడతావో, ఎట్లా గడతావో అది నీ ఇష్టం. చూసినవాళ్లు మాత్రం అదిరి పోవాల. ఇదిగో ఈ మూడువేల రూపాయలు అడ్వాన్సు. పని అయ్యాక నీవెంత చెబితే అంత తీసుకుందువు," డబ్బును జాఫర్ జేబులో చనువుగా పెట్టాడు శంకరరెడ్డి.

"అంతా బాగుంది. పెండ్లికొడుకు, పెళ్లికూతురు పేర్లు మాత్రం నువ్వు చెప్పలేదు శంకరన్నా," జాఫర్ నవ్వుతూ శంకరరెడ్డికి జ్ఞాపకం చేశాడు.

"ఈమధ్య బుర్ర సరిగా పనిచేయడం లేదులే," అంటూ శంకరరెడ్డి ప్లాస్టిక్ చేతిసంచిలోని పెండ్లి కార్డు తీసి జాఫరుకిచ్చాడు.

"పెండ్లికొడుకు పేరు మునుగాల మదన్‌రెడ్డి, పెండ్లికూతురు పేరు నళిని. మర్చిపోవద్దు. కార్డు చూడు."

జాఫర్ కార్డును పరికించాడు. పసుపురంగుతో, నీలం రంగు అక్షరాలతో కార్డు అట్టహాసంగా ఉంది.

శంకరరెడ్డి ఎక్కిన బస్సు కదులుతూనే, కల్యాణ మండపాన్ని ఏ పద్ధతుల్లో అలంకరించాలో అని ఆలోచిస్తూ జాఫర్ పూలతోట వైపు నడిచాడు.

పెళ్లికి ముందు రోజు, ఆ సాయంత్రం, రాత్రి, మరుసటి ఉదయం ఎనిమిదింటిదాకా జాఫర్, జాఫర్ తెచ్చుకున్న వాళ్లు నడుం వంచింది లేదు. ఆ పని చూస్తూ ఉంటే శంకరరెడ్డికి ఆశ్చర్యం వేసింది.

రంగు రంగుల పూలల్లో ఒదిగిన ఆర్చిలో స్వాగతం, వధూవరుల పేర్లు, గేటు దగ్గర నుండి హాలు వరకు అర్ధ గోళాకారంలో చమ్కీ దండల మధ్య పూల మాలలు, గేటు దగ్గరే ఆహ్వానితులకు ఇచ్చేందుకు ఏర్పాటుచేసిన సెంటు జల్లిన గులాబీలు, హాలు ముంగిట్లోని నిలువెత్తు సీతారాముల వారి పాదాల దగ్గర ఆంజనేయుల పుష్ప నిర్మిత చిత్రాలు శంకరరెడ్డికి అమోఘంగా కన్పించాయి.

పెండ్లి మండపం వెనుక తొమ్మిది అడుగుల ఎత్తు, పది అడుగుల వెడల్పుతో పచ్చ చెండు పూల బిత్తికలో పొదిగిన వెంకటేశ్వర పద్మావతుల చిత్రాలు- ఏడు అడుగులు, ఆరు అడుగుల ఎత్తున్నవి అపూర్వం గా తోచాయి.

వెంకటేశ్వరుడి మణిమయ రత్నకిరీటం, ముఖం, కర్ణాభరణాలు, శంఖుచక్రాలు, కౌస్తుభం, వకుళా భరణం, అభయవరద హస్తాలు, పద్మావతి కనకాంబ రపు చీరకట్టు, మంగళసూత్రం, కళ్లకు కట్టినట్లు చెయ్యడానికి వాడిన సుగంధాలు వెదజల్లే రంగురంగుల పూలూ, పత్రాలు చూసి శంకరరెడ్డి దిగ్భ్రాంతికి గురయ్యాడు.

పెళ్లికి తరలి వచ్చినవాళ్లందరూ పుష్పాలంకరణల, పుష్ప వేదికల గంభీర సౌందర్యానికీ, కళాభిరుచికీ ఎంతగానో ముగ్ధులయ్యారు. అదేదో దేవలోకం సెట్టింగుల్లా ఆ దృశ్యాలు పెళ్లికి వచ్చిన కుర్రకారుకు తోచాయి. పెళ్లివేదిక వెనుక భారీగా, కొట్టవచ్చినట్లు కన్పిస్తున్న వెంకటేశ్వర పద్మావతుల పుష్పచిత్రాలు చూస్తూ కాబోతున్న వధూవరులను సైతం కొందరు విస్మరించారు.

కళ ఒక అద్భుత భ్రాంతి. భ్రాంతిని మింగే ఒక కఠిన వాస్తవం. పెళ్లి జరిగిపోయింది. పెళ్లి విందులోని రకరకాల వంటల్లో ఏది, ఎంత వడ్డించుకోవాలో, ఏవేవి ఏ వరుసల్లో ఉన్నాయో, విందులో కన్పించేవాళ్లల్లో ఎవరెవర్ని పలకరించాలో వెతుక్కునే ఆత్రంలో బంధుమిత్ర సపరివారం పడింది. పెళ్లికి తరలివచ్చిన చిన్నా, పెద్దా రాజకీయ నాయకులూ, కాంట్రాక్టర్లూ, 'బాగానే ఖర్చు పెట్టాడు,' అనుకున్నారు. పలకరింపులు, చిన్న చిన్న రహస్య మంతనాల పర్వాలయ్యాక భోంచేసి ఎవరి దారి వాళ్లు వెళ్లిపోయారు. సుందర పుష్పకళాలోకాన్ని చాలామంది మరచి తమ తమ దారుల్లో తిరిగి వెళ్లారు.

వరుడి బృందం వెంట విశిష్ట ఆహ్వానితుడిగా వచ్చిన సుందర రామానందులు పుష్పచిత్రాలను తదేకంగా చూస్తున్నారు. కుడివైపు వరుడి తండ్రి, ఎడమవైపు వధువు తండ్రి స్వామి ఏం మాట్లాడుతారోనని ఎదురు చూస్తున్నారు.

'వియ్యంకుడు బీజేపీలో ఉన్నాడు. స్వామి వియ్యంకుడికి సద్గురువు. వీళ్లనుకుంటే వచ్చే ఎన్నికల్లో పార్లమెంట్ టికెట్ తనకు దొరకక తప్పదు, పువ్వు గుర్తు మీద,' అని వెంకటస్వామిరెడ్డి ఆలోచనలో ఉన్నాడు.

స్వామి హఠాత్తుగా అడిగాడు. "ఈ పుష్ప దైవాలను మనముందు నిలిపిందెవరు?"

వెంకటస్వామిరెడ్డి ఉలిక్కిపడ్డాడు, తడబడ్డాడు. 'ఈ ఏర్పాట్లు చేసిన శంకరరెడ్డి ఎక్కడున్నాడో వెంటనే రమ్మన,'మని తన మనిషిని పిలిచి చెవిలో చెప్పాడు. సుందర రామానందుల వైపు తిరిగి, "లోపాలు ఏమైనా ఉన్నాయా స్వామీ?" అన్నాడు.

"లేవు. ఒక గొప్ప హిందువు సంస్కారం ఆ మూర్తుల్లో కన్పిస్తోంది. అమ్మవారి పెదాల మధ్య విరిసీ విరియని ఆ నవ్వును చూపడం సాధకులైన మన హిందూ కళాకారులకే సాధ్యం."

ఈలోగా శంకరరెడ్డి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు, కొడుకు హరీశ్వర్‌ను కూడా వెంటబెట్టుకొని. ఒగరుస్తూ, "ఏదన్నా తక్కువ జరిగిందా అన్నా?" అని అడిగాడు. వెంకటస్వామిరెడ్డి పక్కన మల్లెపువ్వులాంటి జుబ్బా, పైన కాషాయపు రంగు ఓవర్‌కోటు, కాషాయపు రంగు బార్డరు తెల్లటి పంచెకట్టు, నుదుట కుంకుమబొట్టు ఉన్న స్వామిని శంకరరెడ్డి ఆ హడావిడిలో గుర్తించలేదు. మరో పక్క వ్యక్తిని కూడా.

శంకరరెడ్డినీ, హరీశ్వర్‌నూ సుందర రామానందులకు వెంకటస్వామిరెడ్డి పరిచయం చేశాడు.

సుందర రామానందులు అతి శాంతంగా అడిగారు. "ఈ పుష్ప ప్రతిమలను ఎవరు రూపొందించారు?"

"మా జాఫర్ చిన్నాయన," హరీశ్వర్ మాటల్ని నొక్కుతూ అన్నాడు. ఆ నొక్కులను సుందర రామానందులు గుర్తించారు. ఆయనకు నోట మాటరాలేదు. 'ఆ నవ్వు, ఆ నవ్వు' అని గొణుక్కున్నాడు ఎదుటివాళ్లకు విన్పించకుండా.

హాలు బయట ఒక మూల ఇరవై ఆరు గంటల ఉపవాసంతో, పనితో అలసిపోయి గోనె పట్టలు పరచుకొని, వాటి మీద జాఫర్ పడి నిద్రపోతున్నాడు.

ఇండియా టుడే, 28 జనవరి 2003